

schichtsauffassung-ot), amelynek bevezetőjében a következőket mondja: „Ez a könyv egész életem munkásságának a kivonata. Megmutatja azt a módszert, amellyel egy félévszázadon keresztül dolgoztam...”

Az utolsó évtizedben újabb két nagy munkát adott ki (*Aus der Frühzeit des Marxismus; Krieg und Sozialismus.*)

Pályája értelmét csak egy nagyobb és rendszeres tanulmány mérheti le. Annyi azonban minden behatóbb megokolás nélkül is tény, „hogyan nemzedékeken keresztül hatott számos nagyértékű munkájával (Morus Tamás, Agrárkérdés stb.) s irányított helyes felismeréseivel (az 1905-ös forradalom, a revizionizmus elleni harc.) Sajátos utjának elvi átvilágítását azonban csak nagy kortársaival való (Plechanov, Mehring, Roza Luxemburg) szembeállításából lehet megadni. Egy ilyen elemzés fedi fel azután azokat az összefüggéseket, amelyek közt Kautsky kifejleszti és rendszerbe foglalja azokat az eltéréseit, amikben „tovább vitte” örökségét, a klasszikus és tudományos szociálizmust eredeti útjáról egy sajátos csapásra. Mint élete főművében ő maga mondja: „az én kiindulási pontom mégis más volt és ez felkeltette érdeklődésemet olyan jelenségek iránt, amelyekre Marx és Engels kevesebb ügyet vetettek... Ők Hegeltől indultak ki, én Darwinból. Darwinnal korábban kezdtem foglalkozni, mint Marxszal, az organizmus keletkezésével korábban mint gazdaságtannal, a fajok létért való küzdelemével korábban mint az osztályharccal”. (Die materialistische Geschichtsauffassung. 16. o.) Vagy: „Azt hiszem a közös törvényt, amelynek úgy az emberi, mint az állati és növényi fejlődés alá van vetve abban találom meg, hogy úgy a társadalmak, mint a fajok változásait a környezet változásaira kell visszavezetni. Ahol a környezet nem változik, nem változnak meg azok az organizmusok és organizációk, amelyek azt lakják. Organizmusok és organizációk új formái egy megváltozott környezethez való hozzáidomulás révén jönnek létre”. (I. m. II. 630 o.) Az a kiindulás, amit Kautsky maga jelöl meg természetesen minden vonatkozásban sajátos eltérésekre vezetett Kautsky igen széles elméleti és gyakorlati tevékenységében.

A NÉMETEK ÉS A FRANCIA GYARMATBIRODALOM. A francia lapok és folyóiratok egy idő óta riadtan írják a németek lázas afrikai tevékenységéről, amelynek célja — megállapításuk szerint — nemcsak az elvesztett gyarmatok visszaszerzése, de újak, főleg francia kézben levők, meghódítása. A német propaganda rég és tervszerűen folyik s ha alaposan megvizsgáljuk a németek által eddig gazdasági és politikai befolyásuk révén már is megszerzett fontos stratégiai pontokat, kiderül, hogy a francia gyarmatok bekerítésére vonatkozó terveket eredményesen realizálják a németek.

Németország háborús tervei közismertek. Ezekben a tervekben a kelet- és délkelet-európai államok gazdasági és politikai meghódítása mellett, — ha el is hisszük Hitler azon kijelentéseit, hogy Nyugateurópában nincs semmiféle követelése, — az elvesztett gyarmatok visszaszerzése és újak meghódítása játsza a főszerepet. Akármilyen hihet-

lennek is tűnik: a francia gyarmatok megszerzése nehezebb az angol gyarmatok megszerzésénél, mert ha háborúra kerülne a sor angol gyarmatokért, az elsősorban gyarmati háború lenne; színtere a gyarmatok és a tergek. A francia gyarmatokért folyó háború ezzel szemben európai háború lenne, európai hadszíntérrel s a gyarmati csapatok felhasználásával. A németek célja ezért: a francia gyarmatok bekerítése, a francia gyarmatok és Franciaország közötti tengeri utak ellenőrzése, hogy háború esetén elvágják Franciaországot afrikai gyarmataitól. Emlékezzünk, milyen hatalmas segítséget jelentettek az elmúlt világháború folyamán egy nyersanyag, mint emberi erő (gyarmati hadsereg) szempontjából a francia gyarmatok. A jövő háborúban — francia katonai szakértők szerint is, — ha a németeknek sikerülne Franciaországot elvágni afrikai gyarmataitól, a magára maradt Franciaország feltétlenül vesztesként kerülne ki a háborúból.

A francia gyarmatok Madagaszkár szigetét kivéve, észak és nyugat Afrikában fekszenek. Északon francia Marokkó, Algir és Tunis, ezektől délre Francia Nyugat Afrika, majd francia egyenlítő Afrika (francia Kongó) tartozik a francia gyarmatbirodalomhoz. Francia és angol protektorátus alatt áll továbbá Togo, Kamerun s Északkelet Afrikában a francia Szomali partvidék.

Marcel Homiet a toulousei földrajzi intézet megbízásából az idén hosszú tanulmányutat tett a keletafrikai partvidéken és a négerlakta területek belsejében. Érdekes megfigyeléseiből érdemes párat megemlítenünk.

Angol Gambia a nyugatafrikai angol gyarmatbirodalom egyik kicsiny, 10.706 négyzetkilométer nagyságú területe. Fővárosa Bathurst, legfontosabb stratégiai pontja a Saint-Marie fok. Gambia kereskedelme francia befolyás, közigazgatása benszültt feketék vezetése alatt áll, s jölehet angol gyarmat, katonai szervezése német. A *Lufthansa* német repülőgéptársaság Atlanti Óceánon keresztül vezető útjának ugyanis itt van a repülőbázisa, amelynek személyzete kizárólag a német haditengerészet és légiflotta tisztjeiből áll. Ezek a tisztek a spanyol Kanári szigetek fővárosában, Las Palmasban székelő német parancsnokság felügyelete és irányítása alatt működnek. A német hadsereg itt székelő pilótái és műszaki emberei rendelkezésére áll két teljesen modern Dieselmotoros hidroplán, amelyeknek anyahajói az állandóan afrikai vizeken tartózkodó Wiesbaden és Ostmark hadihajók. A Wiesbaden rendeltetése a francia partok állandó figyelemmel kísérése, míg az Ostmark rendszeren Bathurst kikötőjében horgonyoz. Az Ostmark olyan villamos erőművel rendelkezik, hogy közvetlen rádióösszeköttetést tud fenntartani Berlinnel. Másrészt a Saint-Marie foknál a németek repülőteret szereltek fel s egy több emeletes házat építettek. Vajjon miért kellett a bathursti repülő bázis mellett a Saint-Marie foknál is repülőteret építeni? A valóságban u. i. a Saint-Marie foktól alig 200 km-éterre van Dakar, francia, Nyugatafrika legjelentősebb kikötője, a Dakar-Kayes-Bammako vasutvonal főállomása. Az angoloknak Bathurstban semmi hadierőjük sincs. Háború esetén nagyon könnyen megtörténhetik, hogy a partvidéken cirkáló német hajók legénysége és néhány repülőgép egy-két nap alatt megszállja Bathurstot. Ha ez megtörtént, néhány óra elegendő Dakar elpusztítására, a francia flottáknak Dakarban levő petróleum tártályainak megsemmisítésére és a már említett Dakar-Kayes-Bammako vasutvonal szétrombolására sőt — ami még veszélyesebb, — elfoglalására.

A Bissagos szigetcsoport portugál Guineához tartozik és Gambia

fővárosától, Bathurstól mindössze 300 km-re fekszik. A francia nyugatafrikát francia Guineával összekötő Dakar-Konakry hajót a Bissagoszigeteken vezet keresztül. Ez a szigetcsoport már csaknem másfél évtizede német befolyás alatt áll, 4 szigetét pedig (Sega, Ruban, Bubaque és Canhabaque) a portugálok német koncessziós területnek nyilvánították. A németek először gazdaságilag hódították meg a Bissagoszigeteket, majd amikor gazdasági monopóliumot biztosítottak maguknak, stratégiai szempontjuk szerint is megszervezték.

A németek 1922-ben alapították meg a Bissagoszigeteken az *Agricola und Fabril* nyersanyagkitermelő vállalatot. Előttük az angolok dolgoztak itt, de a rossz üzletek miatt kivonták tőlkeiket. A német vállalat 30 millió frank kezdőtőkével indult, 1922-1932 években újabb 100 millió frankot fektetett be. Nem tudni mennyire rentabilis az üzlet, az azonban bizonyos, hogy az ipari szervezet oly kitűnő, hogy háború esetén két nap alatt megtudják szállni az egész szigetcsoportot és néhány repülőgéppel és tengeralattjáróval el tudják pusztítani Konakryt éppen úgy, mint ahogy Gambiából szét tudják rombolni Dakart. A legnagyobb üzemet Bubaque szigetén állították fel a németek a pálmából kivonandó olaj előállítására és hivatalos kimutatások szerint sikerül is évi 480 tonna pálmaolajat és 1144 tonna kókuszdiót termelni kivitelre, ami az üzem méreteihez viszonyítva hevétségesen kevés. Viszont az üzem alkalmazottainak nagy része volt tengerésztiiszt. A gyár mellett hatalmas villamosüzem dolgozik. Rengeteg teherautó és traktor áll rendelkezésre. A szigeten, amelynek hossza nem haladja meg a 12 km-t, 200 km-nyi kitűnő ut köti össze az összes öblöket és fokokat annak minden részével. 1923-ban a szomszédos Sega szigeten is felállítottak egy hatalmas üzemet a pálmaolaj kivonására. Minthogy azonban pálmafák ezen a szigeten nincsenek, a hatalmas betonraktárakat tartályoknak használják fel. Bizonyos módszerekkel ugyanis a Bissagoszigeteken kivont pálmaolajat alkalmassá teszik Diesel motorú tengeralattjárók és repülőgépek fűtésére. A francia Guineában dolgozó 3 mezőgazdasági mérnök véleménye szerint a 14.209 hektár pálmatermő területen levő 3 millió pálmafa minimális produkciója évi 1.300 tonna pálmaolaj. Láttuk viszont, hogy évente csak 480 tonna pálmaolajat szállítanak el a szigetekről. Mit csinálnak az évi 520 tonna felesleggel és hová raktározzák el. Minden bizonnyal fűtőanyagként tartalékolják háború esetére. A szigetek közötti utat ugyanis a tengeralattjárók részére kimélyítették és szakadattá tették, hogy az háború esetén biztos fedezék a német tengeralattjárók részére, melyek lehetetlenné tennék az ellenfél szabad közlekedését.

Libéria szabad néger köztársaság. A németek itt is a gazdasági terjeszkedés fegyvereivel szerezték meg politikai befolyásukat. A legtöbb vállalat német, jóllehet a német nemzetiségű lakos igen kevés Libériában. Még a vállalatokat is hollandok és németül beszélő, többnyire togoi vagy kameruni eredetű bennszülöttek vezetik. Sok kis kereskedelmi hajójuk van, bányákat szerelnek fel, nyersanyagot visznek ki s a koncessziók elérésére minden eszközt jónak találják. A bennszülöttek bizalmát azonban főképp azzal érték el, hogy kitűnő ismétlő fegyvereket szállítottak és adtak el Libériában. 1937 augusztusában Libéria és Németország kormányai gazdasági szerződést kötöttek. A szerződés ez év januárjában lépett életbe, az amerikai és angol kormányok tiltakozása ellenére. A szerződés nyugat Libériát a németek engedményes területévé tette. A terület egyébként rendkívül gazdag hematit-vasérctelepeket és gyémánt bányákat tartalmaz. Szakértők szerint ez a hematit még

jobb, mint a svédországi, amit a német hadiipar jelenleg használ. Az ércek kibányászására *Holland Syndicat* néven egy a Krupp-művek érdekkörébe tartozó vállalat alakult. A szerződés 130 km. hosszú vasutvonal, modern utak és modern kikötő építését vállalja Monroviában, aminek ellenében a vállalaté az ország egy ötödét kitevő nyugati tartomány. Így a németek francia Guinea közvetlen szomszédságába kerültek. Ezenkívül katonai repülőtereket építettek Zerékorétól és a francia határtól 30 km-re fekvő Guekidon helységtől délre. Monrovia és Macente között modern stratégiai ut építését kezdték meg, azzal a nyilvánvaló céllal, hogy a háború kitörésekor itt is támadást indíthassanak a francia Guinea és az ugyancsak francia Elefántcsontpart ellen.

Kamerun egyrésze az angolok mandátumterülete, viszont az angolok egy idő óta nem sokat törődnek vele. Marcel Homet szerint az ültetvények bejártatánál mindenütt látható a horogkereszt. Tiko kikötővárosnak például a kapitánya és helyettesei németek. Kamerumban egyébként a fehér lakosság háromnegyed része német eredetű; a kórházak, postahivatalok, állami intézmények alkalmazottai csaknem teljes egészükben németek. Az ültetvényeken sok, szükség esetén vadászgéppé alakítható repülőgép van. Az itt dolgozó németek katonailag kiképzettek és jól fel vannak fegyverezve. Nem kétséges, hogy mi a szerepük háború esetén...

Ez azonban nem minden. A spanyol felkelők birtokában levő Kanári szigetek német tengeralattjárók menedékhelye... Francia-Marokkót spanyol-Marokkó és Rio de Oro felől fenyegeti veszély, a Baleari szigetek olaszok általi megszállása pedig az Algírral és Tunisszal folyó szabad közlekedést vágja el... Kamerunt nemcsak az angol protektorátus alatti rész német lakossága, de Francoék győzelme esetén a német flotta spanyol Guineán és Fernando Po szigetén keresztül is veszélyeztetheti. S végül: európai háború esetén a legfontosabb harctér Afrikában lesz, — írta Ludendorff tábornok egyik könyvében...

(Jordáky Lajos)

A DUNÁNTULI NÉMET NÉPTEST, melynek lélekszámát ma körülbelül 340.000-re teszik (a magyarországi német kisebbség teljes lélekszáma mintegy félmillió), gazdasági szervezettsége és a magyar-német történelmi „jóviszonyból” adódó privilegizált helyzete következtében már a háború előtt kiemelkedő helyet foglalt el a Monarchia népcsoportjai között. Ezt a helyzetét Trianon után maradéktalanul is fenntartotta, sőt gazdasági erősségeit csak ezután kezdte igazán kiépíteni. Hogy milyen volt a háború előtt és alatt a magyarországi németsegen belül uralkodó közhangulat, arra fényt vet a következő vallomás: „Németek voltunk, németek vagyunk és németek akarunk maradni.” (*Karpatenpost*, 1918 okt. 14.) Ez az ideológia nagyjában változatlan maradt a weimári Németország idején.

Változott a helyzet a hitlerizmus hatalomrajutása után. Egy erős német kisebbség a Dunántulon, támpontul ígérkezett a német imperializmus magyarországi pozícióinak kiépítésére. S tényleg ezóta bizonyos fordulat észlelhető a magyarországi németseggel ideológiájában: a (hitlerista) „nemzeti öntudatra ébredés” tünetei letagadhatatlanok. Nagy népművelési szervezetükön, a *Kulturverein*on keresztül rendszeresen folyik a a nemzeti-szocialista propaganda...

A dunántúli svábok ugyanakkor a Harmadik Birodalomtól támogatott szövetségi és hitelpolitikájukkal rendszeresen törekednek az egész országrész gazdasági birtokbavételére. Az egykézű magyar paraszt-